

**Bertalan Péter**

**Az ifjú karizmatikusok**

1960. augusztus 31-én a püspöki kar politikai okokból állami nyomásra 13 teológust zár ki a Központi Papi Szemináriumból. Ez az intézkedés indítja el azt a papi mozgalmat, amelynek eredményeként a fiatal teológusok szembefordulnak a pártállammal, és vállalják azt, hogy az állam által el nem ismert teológiát elvégzik, s titokban felszenteltetik magukat. Ennek a példamutató ellenállásnak a történetét mutatja be ez a tanulmányrészlet. A teljes tanulmány megjelent a Jel Kiadó gondozásában *A paradigmák áldozatai* című kötetben. /a szerző/

A Pázmány Péter Tudományegyetem nagy múltú hittudományi kara 1949-ben megszűnt. A hatalomra jutott kommunista állami vezetés a megszűnt kar helyett annak jogutódát, a Római Katolikus Hittudományi Akadémiát a Központi Szeminárium épületébe helyezte el. Az Akadémia igyekezett megőrizni elődje belső szervezetét, s megmaradt a joga a teológiai doktorátus odaítélésére is, de a tanárokat nem a korábbi egyetemi cím és fizetés illette meg, csak akadémiai.\* A tanszékek, a tanári státuszok, a személyzet számát pontosan meghatározták. Az Akadémia és a Központi Szeminárium között súrlódási felületet jelentett, hogy a Központi Szeminárium csak szükségből adott otthont az Akadémiának. A Központi Szeminárium a magyar püspöki kar és az illetékes megyés püspök - az esztergomi főpásztor - joghatósága alá tartozott, az államhatalomtól való függése is egyértelmű volt.<sup>1</sup> A kommunista állam a rektor és a rektorhelyettes személyének, valamint a Központi Szemináriumban tanító tanárok személyének kinevezésében egyetértési joggal rendelkezett. Ezt kihasználva tehát az volt a fő törekvése, hogy rendszerhű békepapokat állítson az intézmény élére és a tanári karba. Csak 1955. novemberében mentették fel Galla Ferencet rektori tisztéből és helyébe dr. Halász György józsefvárosi plébánost, közismert békepapot nevezték ki. A kispapok szeretetét természetesen egy pillanatra sem sikerült megszereznie. Ez a kinevezés már az Egyházügyi Hivatal nyomására jött létre, mert az elsőrendű fontosságú kérdésnek látta a fiatal papi generációknak a fennálló rendhez való lojális magatartásának kiművelését.<sup>2</sup>

Az 1956-os forradalom és szabadságharc a szeminárium életét is megváltoztatta. 1956. október 28-án a kispapság képviselői a spirituálissal együtt felkeresték a házi őrizetéből kiszabadult Mindszentyt a Várban. Október 29-én az egész szeminárium minden hallgatója a Vöröskereszt által előre kijelölt kórházakba ment ki kettesével beosztva, hogy összeírják azokat a sebesülteket, akiknek hollétéről családjuk nem tudott semmit. 1956. november 1-jén az Akadémia

---

\* Az egyetemi titulus megvonása jelezte, hogy az egyházat az oktatás területén korlátozni akarják, de a felsőfokú oktatási intézmény rangját még nem merik megvonni, ezért maradt az akadémia elnevezés.

<sup>1</sup> *Salacz Gábor*: A Magyar Katolikus Egyház tizenhét esztendeje. Görres Gesellschaft München 1988, 211. o.

<sup>2</sup> Uo. 213. o.

\* *Salacz Gábor*, i.m.

\*\* A levélben a forradalom eseményeit a valóságnak megfelelően sorolják fel a szerzők, így tájékoztatva a közvéleményt az igazságról a hivatalos híradás hamis félretájékoztatásával szemben

tantestülete is tisztelegő látogatást tett Mindszenty-nél, aki ugyanezen a napon a szeminárium további vezetésével Semptey László rektorhelyettest bízta meg. A forradalom napjaiban csaknem száz fő fegyveres diákot élelmezett a szeminárium.\*

1957. május elején megjelent a szemináriumban a politikai rendőrség, s házkutatást tartott több kispap cellájában, akiket le is tartóztattak. Az ok az volt, hogy néhányan a forradalom napjaiban kijártak a kórházakba, és nyílt levelet\*\* állítottak össze a forradalomról „Péter levél” címen. A befejezés ugyanis így hangzott: „barátod, Péter.” A letartóztatottakkal szemben a vád államellenes szervezkedés és összeesküvés volt. A letartóztatás napján a dékán, Radó Polikárp, nyilatkozatot adott a rádióknak, amellyel lojalitást vállalt a Kádár-kormánnyal. Az Egyházi Hivatal levéltárának kifosztását is a kispapok rovására írták. A forradalom eseményeit – a Kádár-kormány szemszögéből – bemutató egyik korabeli kiadvány fényképet közöl Tabódy Istvánról a következő aláírással: „*Tabódy István horthysta tiszt, háborús és népellenes bűncselekményért volt elítélve, Mindszenty személyes utasítására megszervezte és több kispappal karöltve megszállta az Állami Egyházi Hivatalt*”.<sup>4</sup> Ez a dokumentum torzít, mivel a kispapok nem rabolták ki az Egyházi Hivatal levéltárát, ahogy azt később a vád megfogalmazza, csupán az iratok megsemmisítésének megakadályozása volt a céljuk. A letartóztatott kispapok ügyében az ítélet 1957 decemberében született meg, karácsony előtt. Kuklay Antalt 15 évre, Marcheschi Károlyt 5 évre (mindkettő már felszentelt pap volt), Tabódy Istvánt, Fábíán Istvánt, Vígh Szabolcsot, Vénusz Gyulát 6 hónapra ítélték. A rövidebb büntetésre ítélték előzetes letartóztatási idejét beszámították, így azok hamarabb szabadultak. Salacz visszaemlékezése szerint Adriányi így írja le a viszontlátás hangulatát: „*Mi nagyon örültünk a viszontlátásnak, mert ez a megpróbáltatás mindennél jobban eggyé forrasztott bennünket, mely egység nemhogy csökkent, hanem erősödött egészen a legtragikusabb pillanatokig.*”<sup>5</sup>

Halász György személye a rektori székben már kényelmetlenné vált a hatalom számára is, mivel a Központi Szeminárium problematikus helyzetében megoldást a kispapok ellenállása miatt nem jelentett. Kellott keresni tehát egy megfelelő személyt. Őt Potyondy Imrében, a Székesfehérvári Egyházmegye lelkészében találta meg a pártállami vezetés.

Potyondy Imre rektorrá való kinevezése váratlan volt, mert a kispapok Shvoy Lajostól, a székesfehérvári püspöktől úgy tudták, hogy a püspöki kar nem nevezett ki senkit rektornak. Az ÁEH választása azért esett az idős székesfehérvári lelkészre, mert az nagy karriert futott be

---

<sup>3</sup> Ellenforradalmi erők a magyar eseményekben IV. Kiadja a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Tájékoztatási Hivatala

<sup>4</sup> *Adriányi Gábor*: Egy kispap élete Magyarországon 1954-1960. Salacz, i.m., 218. o.

Shvoy Lajos püspöksége alatt, ő is békepap volt. Lehetett arra számítani, hogy élvezi a rendszerrel szemben kemény ellenállást tanúsító Shvoy Lajos támogatását, és ez tompítja a kispapok ellenkezését is. Shvoy Lajos önéletrajzi megemlékezésében több esetben mint jó szervezőt említi Potyondy Imrét. A politikai hatalom a püspökkel keményen bánt, ez Potyondyt elbizonytalaníthatta. Ezért több esetben szembefordul Shvoy Lajossal és az aulába helyezett békepap, Mórász Pál pártjára áll. Ezért 1956. december 30-án Potyondy Shvoy Lajos felszólítására lemond helynöki tisztéről.<sup>6</sup> Rektori kinevezése mögött az államnak az a számítása húzódott meg, hogy a püspöki kar akkor legtekintélyesebb és a rendszerrel szemben legkeményebb ellenállást tanúsító Shvoy Lajosnak a Központi Szemináriumért folytatott politikai harcában a püspök kezét megkössék, mert közvetlen környezetéből való pap irányítja az intézményt. Potyondy is tudta, hogy nehéz feladatot vállalt. Első lépéseit az óvatosság jellemezte, nem siette el a dolgokat. Csak 1958 nyarán kezdhette meg a vezetés átszervezését. Félegyházi József első prefektust, aki a kispapságot támogatta, felmentette és helyére Fábián Jánost nevezte ki. A szeminárium vezetése és a teológusok között az új szigorlati rend bevezetése miatt is feszült volt a viszony. Az ÁEH a szeminárium belső viszonyainak ismeretében a provokáció módszeréhez folyamodott. Június elején a szeminárium kispapsága a rektor és a dékán közvetítésével meghívót kapott egy díszes békepapi gyűlésre. Ez már a második volt 1958-ban. Sem ezen, sem az első gyűlésen nem jelentek meg kellő számban a kispapok. A rektor az ÁEH nyomására anélkül, hogy az illetékes megyés püspökkel megbeszélte volna a három főduktort, diákvezetőt, Bán Endrét, Krichenbaum Józsefet és a Shvoy Lajos nyomására egyszer már visszavett Tabódy Istvánt azonnal kizárta a szemináriumból. Mivel a kizártak ekkor még nem szervezkedtek, csak elszenveték a megtorlást a többi kispap helyett is, azok szolidaritást vállaltak velük. Kijelentették, hogy vagy visszaveszik három kizárt társukat, vagy mindnyájan elhagyják a szemináriumot. Az ügyben illetékes megyéspüspök, dr. Endrey Mihály a rektor intézkedését visszavonta. Endrey véleménye az volt, hogy a kispapok helyesen cselekedtek, s álláspontja mellett az Egyházügyi Hivatalban is kitartott. Bár a kizártak ügye egyelőre megoldódott, a feszültség továbbra is megmaradt. Az új, az 1958/59-es tanévben az ügynevezett asszisztálásokkal mutatkoztak bajok. Szokás volt ugyanis, hogy a kispapok a Központi Szemináriumból vásár- és ünnepnapokon a plébániákra segédkezni jártak ki a városba. Ezért honoráriumot kaptak, amely az újmiséseket illette. 1958 őszére a pápa által kiközösített vagy a Mindszenty által felfüggesztett békepapok visszakerültek a fővárosi plébániákra. Ezek mellett asszisztenciát a kispapok nem vállaltak. Ilyen békepap volt Halász György, Mag Béla. Lehetett tehát arra számítani, hogy az Egyházügyi Hivatal újra próbálkozik a provokációval. 1958 novemberében községi-tanácsi választásokat

---

<sup>6</sup> *Shvoy Lajos: Önéletrajz. Szerkesztette: Mózessy Gergely. Székesfehérvári Püspöki és Káptalani Levéltár, 2002. 42, 72, 94, 96, 100, 121, 123, 124, 130. o.*

tartottak.

A Hazafias Népfrent szervezésében Ortutay Gyula, volt kultuszminister előadást tartott, amelyre a rektortól és Erdey Ferenc dékántól a szeminaristák meghívót kaptak. Erre a gyűlésre sem ment el senki, mert Ortutay, mint oktatásügyi miniszter hajtotta végre az egyházi iskolák államosítását, ezért őt is kiközösítette a pápa. Néhány nap csendben telt el ezután. Majd Erdey Ferenc dékán a tanári kar határozata alapján megbeszélésre hívta össze a kispapokat a díszterembe. Közölte, hogy a kispapok évfolyamonként három főt jelöljenek ki, akiknek az ÁEH-ban a többiek nevében tárgyalni kell a történekről. A teológusok rájöttek arra, hogy újból vezetőiken akarja a hatóság a rajta esett sérelmet megbosszulni, ezért nem voltak hajlandók a három főt megválasztani. Megállapodtak abban, hogy a névsorban az első három ember fog elmenni az ÁEH-ba. Ezek után 18 kispap Erdey Ferenc dékán, Zemplén György, Cserhádi József Radó Polikárp, Szörényi Andor professzorok, Potyondy Imre rektor, Semptey László rektorhelyettes kíséretében elment az ÁEH-ba. Miklós Imre, az ÁEH vezetője kijelentette, hogy az ország szívében nem tűrik el, hogy 80 kispap ellenséges állást foglaljon el a rendszerrel szemben, s ezt üzenetként adják át társaiknak. A szeminaristák véleménye az volt, hogy ők nem az állammal állnak szemben, hanem azokkal a békepapokkal, akiket a Szentszék kiközösített, s akik különleges jogokat vindikálnak maguknak. A megbeszélés így eredménytelenül ért véget.

1959 január közepén a békepapság nagy jubileumi ünnepségre való készülődéséről értesültek a kispapok, ennek szónoka Beresztóczy Miklós, az egyik kiközösített vezető békepap volt. Mind a teológusok, mind a tanári kar tagjai tudták, hogy erre az ünnepségre is megkapják a meghívót. Az 1959. január 25-én tartott püspökkari értekezlet, amely a szeminárium ügyével is foglalkozott, nem hozott határozatot a jubileumi ünnepi üléssel kapcsolatban. Ennek oka valószínű a püspöki kar megosztottsága volt. A szeminárium tanári kara azonban félt. Cserhádi József professzor Rogács Ferenc pécsi püspököt arról győzködte, hogy csak a püspöki kar követelésére mennek el a teológusok. Hamvas Endre csanádi püspök felszólította a teológusokat, hogy menjenek el a békegyűlésre 1959. január 26-án. Az ő példáját követte Klempa Sándor veszprémi vikárius, Brezanóczy Pál egri káptalani helynök, Rogács Ferenc pécsi püspök. Az eredmény három kispap megjelenése volt. A kispapok ellenállása nagy ijedelmet váltott ki. A tanári kar és a Szeminárium előljárói tanácskozássra ültek össze. Itt jellegzetes határozat született. Tanulván az előzőekből előre összeállították a kizárandók névsorát azokból a hallgatókból, akikben az ellenállás vezetőit sejtették. A püspöki kar is összeült, s felhatalmazta Potyondyt és Hamvas Endrét,\* hogy rendeljen el oktatási szünetet. Minden növendéknek el kellett hagynia a szemináriumot bizonytalan időre. A növendékek visszahívásáról a püspöki kar döntése értelmében

---

\* Hamvas Endre esztergomi érseki helynök volt ekkor.

a megyéspüspököknek kellett gondoskodni. A hallgatók eltávolításának az volt az oka, hogy elkerüljék az ellenállást, amit a tervezett tizennégy kispap kizárása okozhat. Közben az Új Ember című katolikus lapban cikk jelent meg a történekről. A cikkel a kispapok megosztása volt a cél. Közben az ÁEH nyomására a szeminárium tanári karából eltávolították dr. Papp Imre spirituálist, aki a kispapok mellett állt, a harmadik prefektust, dr. Takács Nándor karmelita szerzetest, Huber Frigyeszt, az egyházi ének tanárát. Nemcsak az újságból értesült a világ a Központi Szemináriumban történekről, hanem abból is, hogy az egyetemi templom híres gregorián kórusa elnémult, amelynek tagjai többségében a kispapok voltak.<sup>7</sup>

A teológusok „lázasága” megrökönyödést váltott ki, a szeminárium vezetése Grósz érseket úgy tájékoztatta, hogy a kispapok az egyház tekintélye ellen fordultak. Az érsek anélkül, hogy tájékozódott volna alaposabban, felszólította a kispapokat, hogy vonják vissza tiltakozásukat, vagy azonnal el kell hagyniuk a kollégiumot. Ezzel a pártállami vezetés elérte célját, a Központi Szeminárium kiürült, mert a „lázasók” nem engedelmeskedtek.<sup>8</sup> Felmerült annak a veszélye, az egyház a szemináriumok rendelkezésre álló helyeit nem tudja betölteni, elveszti intézményeit.

Az egyház védekezni kényszerült: „Az 1959 tavaszán eltávolított kispapok Tabódy István irányításával illegális szervezkedést hoztak létre” - mondja egy ügynöki jelentés. A jelentés részletesen ismerteti, hogy „a szervezkedők Endrey Mihály utasítása alapján illegális teológiát hoztak létre. A jelentés azt is megerősíti, hogy a teológia élvezi az egyház támogatását. A kispapok szervezkedése tehát túlnőtt a szigorúan vett egyházi kereteken, behatolt a civil társadalomba, s ez különösen veszélyessé tette a mozgalmat. A püspöki kar is érezte az idő sürgetését, az álláspontja az volt, hogy a Központi Szemináriumba 30-40 főt kellene visszavenni. Grósz kalocsai érsek és Hamvas csanádi püspök még 1959 decemberében lépéseket tettek a kormánynál ennek érdekében. Mivel a kormány halogató politikája bizalmatlanságot keltett a püspökökben, az ordináriusok beszélgetéseket folytattak a kizárt kispapokkal. Született olyan ötlet is, hogy az esztergomi papi szemináriumot kell a Központi Szemináriumba elhelyezni. Ez a lépés a Belügyminisztérium szerint az esztergomi szeminárium megszüntetését jelentené, ez egyrészt hasznos az állami politika szempontjából, másrészt a püspöki kar számára hivatkozási alapul szolgálna arra, hogy az állami politika miatt kellett felszámolni egy egyházi intézményt. Ha az állam ezt támogatja, a püspöki, kar és a Vatikán közötti ellentétet élezné ki, amely a reakció erősödéséhez vezetne a papságon belül. Ezen megfontolások figyelembe vételével az a Belügyminisztérium javaslata, hogy az egyházi vezetők állítsák össze azok névsorát, akiket vissza akarnak venni a teológiára. A javaslat az időnyerés mellett azzal is számolt, hogy a visszavettek

---

<sup>7</sup> Salacz Gábor, i.m., 218 - 224. o.

<sup>8</sup> Uo. 234. o.

így kivonják a társadalomból, s azok az egyházat tovább bomlasztják, tevékenységüket is könnyebb a hatóságoknak ellenőrizni.<sup>9</sup>

A kispapok szemináriumából való elbocsátása után Tabódy elkezdte szervezni azok összefogását és Budapesten való elhelyezését. Rédly Elemér római katolikus pap, volt hatodéves hallgató 1960. augusztus 11-én Papp Kálmán győri püspököt tájékoztatja erről beszámolójában.<sup>10</sup> Tabódy egyik visszaemlékezése is alátámasztja a földalatti egyház, az ellenállás szerveződésének folyamatát.

Az 1959-es év tavaszától az 1960-as év nyaráig tartó időszak a pártállam és a római katolikus egyház részéről kivárással telt el. Az állami vezetés arra számított, hogy az egyház a Központi Szemináriumot nem tudja kihasználni, kevés lesz a jelentkező, s ezzel megszűnik. A kizárt, türelmetlen kispapság azonban szervezkedni kezdett, lépésre akarván kényszeríteni a püspöki kart, amely így szorult helyzetbe került.

1960 decemberében 20 helyen tartott a politikai rendőrség házkutatást. A pártállam szervei ürügyet kerestek arra, hogy az egyház fontos intézményét felszámolhassák. Ezt a szeminárium vezetése is felfedezte, s megpróbálja a maga módján és lehetőségei szerint kivédeni. Az 1960. december 26-án a Belügyminisztérium II/5-C alosztálya számára készült jelentés ezt jól reprezentálja. Eszerint a szeminárium hallgatói passzív ellenállást tanúsítanak az állammal és a békepapokkal szemben, mert a reakciós papok befolyása alatt állnak. A jelentés hangsúlyozza, hogy a szeminárium hallgatói a forradalom alatt röplapterjesztéssel, Mindszenty kiszabadításának követelésével, a meghalt forradalmárokért mondott gyászmisékkel, a fegyveres forradalmárok bűjtatásával támogatták a forradalom ügyét. Ezért a forradalom leverése után több személyt börtönbüntetésre ítélték.

*„A Központi Papi Szemináriumban azonban ismét megkezdődött a szervezett tevékenység. A kispapok szervezett tevékenységének első konkrét megnyilvánulása 1958 májusában volt, amikor egységesen távol maradtak a részükre meghirdetett békegyűlésekről. 1959 tavaszán az eltávolított kispapok illegális szervezkedést hoztak létre. Ez a csoport Endrey Mihály püspök utasítása alapján illegális teológiát szervezett, mely tanári karral, illegális találkozási helyekkel, technikai és anyagi bázissal rendelkezik. Az illegális teológián tanultak titkos úton pappá szentelődtek, és az így felszentelt személyek különböző plébániákon miséznek. ... A szervezkedés élvezi a reakciós püspökök támogatását és kapcsolatban áll a Vatikánnal. Nagy mennyiségű pénzüsszeggel rendelkezik.”<sup>11</sup>*

---

<sup>9</sup> Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁSZTL), Javaslat. Budapest 1960. július 16. Nysz.: 0-11522/1 139-142. o.

<sup>10</sup> Uo.

<sup>11</sup> ÁSZTL, Tabódy István, volt horthysta tiszt r.k. pap által vezetett illegális szervezkedésről összefoglaló jelentés Budapest 1960. dec. 24. Nysz.: 0-11522/2

Az összefoglaló jelentés azon túl, hogy tendenciózusan kriminalizálja a papság (ezen belül a teológus növendékek) '56-os és azt követő működését, a klérus általában a katolikus papság belső megosztottságát viszonylag pontosan írja le.

A magyar püspöki kar 1960. augusztus 31-én konferenciát tartott. A konferencia határozata értelmében Grösz József kalocsai érsek az ÁEH-hoz levelet küldött, melyben kéri 13 eltávolított kispap Központi Szemináriumba való visszavételét, 12 felszentelt pap részére működési engedélyt, a szemináriumi elöljárók lecserélésének engedélyét. Vagyis az ÁEH hozzájárulását abban a vonatkozásban, hogy a püspöki kar a rektor kivételével saját hatáskörében oldhassa meg az elöljárók személyi ügyeit.

A püspöki kar kérését nem akceptálja a hatalom. Csak 13 főt hajlandó visszavenni feltétellel. A magyar katolikus főpapok ebből azt érzékelték, hogy mint testület nem tudnak eredményt elérni az állammal folytatott harcban, az állami politika merevsége miatt. Ez a pártállam részéről az egyház belső ellentéteinek kiéleződését eredményezte. Éket vert a rendszerrel szemben igen erős ellenszenvet érző fiatal teológusok és az egyház felső vezetése közé. Ez kétélű fegyvernek tekinthető, mert az egyház belső rendjének, fegyelmének megbomlásával a fiatal papság indulatainak felkorbácsolásához vezet, s ezáltal az irányíthatatlanná válik. Az ordináriusok így tekintélyük megőrzése miatt saját hatáskörükön belül a helyzetnek megfelelő lépésre vannak kényszerítve. Ehhez bátorság kellett. A példát követik mások, s az állam akarva akaratlanul a magyar katolikus papságot egységfrontba tömöríti, ami láncreakciószerű retorziókra kényszeríti a belügyi szerveket.

Az ellenállás szervezője Shvoy Lajos székesfehérvári püspök, aki pályája kezdetén a Regnum Marianum egyházközség plébánosaként az egyházközségi élet elmélyítésére, modernizálására törekedett. Az új papi generáció nevelése szívügye volt.\* A Központi Papi Szemináriumot 1959-ben ért ÁEH akció Shvoy Lajost is kellemetlenül érintette a hét kizárt teológusa miatt. Shvoy értékelése szerint a drákói szigornak – az ÁEH részéről – az volt az oka, hogy földalatti, illegális összeesküvésről van szó. Az ÁEH a Központi Szeminárium ügyében tanácskozást hívott össze.

A papi utánpótlás az egyház, a Központi Szeminárium fennmaradása, működése szempontjából élet-halál kérdése. A lelkészi kar gyors előregedése a paphiányt még fokozza. Érthető, hogy az egyházat építő, plébánia alapító Shvoy Lajos megpróbálkozik a maga lehetőségein belül megtenni a kényszerhelyzetben a szükséges lépéseket. Ezért a szemináriumból kizárt kispapokat meg akarja menteni az egyház számára. Célja, hogy tanulmányaik folytatásához lehetőséget biztosítson, hogy

---

\* Történelmi előzményeként az 1947. február 2-án, XII. Pius által kiadott Provida Mater kezdetű enciklika tekinthető. Lásd: Gyarmati György-Bertalan Péter: Provida Mater. Megjelenés alatt.



felszentelhessék őket. Ennek a nagy, veszélyes feladatnak a megoldására kéri fel Tabódy Istvánt, akit korábban ő szentelt pappá.<sup>12</sup>

A szervezkedés aktív tagjai Tabódy kivül:

Rédly Elemér (*Budapest, 1934. anyja: Császár Margit apja: Rédly Pál*) főszenelt pap, a Közlekedési Múzeum alkalmazottja volt, (Itt dolgozott Tabódy István is - BP),

Adriányi Vit Gábor (*Nagykanizsa, 1935. apja: Vit Ferenc, anyja: Migliorini Margit*) illegálisan felszentelt pap, munkahelye: Orvostudományi Egyetem Orvostudományi Intézete,

Uzdóczi Zadravec István (*apja: Zadravec Elek, anyja: Bernáth Katalin*) főszenelt rk. püspök, volt horthysta tábori püspök, zsámbéki lakos,

Halász /Hopp/ Ferenc Pius (*Pécs, 1909. apja: Hopp Ferenc, anyja: Fazekas Katalin*) cisztercita remete tartományi főnök, csatkaí róm. kat. plébános,

Somogyi Sándor (*Szeged, 1937. apja: dr. Somogyi József, anyja: Rédly Katalin*) a róm. kat. teológia hallgatója volt, jelenleg kántor (lakása: Budapest VI. Rudas László u. 71.)<sup>13</sup>

A Központi Szemináriumból kizárt kispapok illegális szemináriumának és felszentelésének szervezése 1959 januárjában kezdődött meg. Erről Tabódy István 1961. április 22-i kihallgatásán esik szó. Tabódy igyekezett rábeszélni Endrey Mihályt\* a papszentelésre. Tabódy Endrey magatartásából azt a következtetést vont le, hogy a püspök fél. Tabódy tudta, hogy dr. Endrey püspök mint az esztergomi egyházmegye ordináriusa adhat felhatalmazást más püspököknek a szentelésre. Az Endrey által aláírt engedéllyel a kezében Tabódy szabad kezet kapott az illegális szentelések szervezésére.<sup>14</sup>

Dr. Endrey Mihály húzódozása a titkos szentelésektől érthető, hiszen egyházbjogi szempontból is kényes helyzetet kellett megoldani. A püspökök csak saját egyházmegyéjük számára szentelhetnek papokat. A Tabódy által javasolt variáció azért különleges, mert az így felszentelt papokat az adott megye ordináriusának el kell helyezni. Csak az ÁEH engedélyével lehet a püspököknek a lelkeszek működési területét meghatározni. A diszpozíció fegyelmező eszköz, mind a püspök, mind az állam kezében. Mivel Mindszenty József az USA nagykövetségén tartózkodott, ezért egyházi funkciójának ellátásában akadályoztatva volt. Az Esztergomi Főegyházmegye

<sup>12</sup> ÁSZTL, Illegális szeminárium létrehozása, irányítási vezetése, tevékenysége Nysz.: 0-11522/2

<sup>13</sup> ÁSZTL, Javaslat „kizártak” fn. alatt Csoportdosszié nyitására, Budapest 1960. december 18-án Nysz.: 0-11522/2

\* Endrey Mihály: 1905-1977, rk. püspök. Teológiai tanulmányit Innsbruckban a jezsuita Kanizianumban végezte, ahol a hittudományok doktorává avatták. 1928-ban szentelték pappá. 1950-től az Actio Catolica országos igazgatója, 1951-től egri segédpüspök volt, 1957-58-ban az esztergomi főegyházmegye kormányzója. Az ÁEH nyomására 1958-ban kitelepítették. Egy kis faluban élt 1964-ig. 1972-ben pécsi segédpüspökké, majd 1975-ben váci megyéspüspökké nevezték ki. (Elmer I.: Börtönkereszt. 213. o.)

<sup>14</sup> ÁSZTL, Jegyzőkönyv Tabódy István kihallgatásáról Nysz.: 11522/4 250-251. o.

kormányzóságának tisztét 1957. febr. 9-től - 1958. szept. 3-ig Endrey Mihály tölti be speciális delegátus, ideiglenes adminisztrátor címmel.<sup>15</sup>

A címből következtethetünk arra, hogy a Szentszék a körülmények kényszerítő hatására alkalmazkodott. Endrey Mihály örökölte az esztergomi érsek jogainak egy bizonyos körét, így a papszentelés jogának átruházását is, s a Központi Szeminárium is az ő felügyelete alá tartozott. A legnehezebb feladatot a titkos szeminárium tanári karának összeállítása jelentette. Kérdés volt az is, vállalja-e valaki a püspökök közül a szenteléseket. A szeminárium megszervezéséről Tabódy részletesen beszámol egyik vallomásában: *„1959 júniusában már vallott módon és körülmények között Budakeszin, az erdőben egy összejövetelt szerveztem a kizárt kispapok számára, ahol az ott megjelentekkel közöltem, hogy tanulmányaikat folytassák tovább függetlenül a kizárástól, mert a vizsgáztatások lehetőségéről gondoskodni fogok. Közöltem velük, hogy tanulmányaik befejezésekor mindegyikük meg fogja tőlem tudni, hogy hol, kinél vizsgázhatnak. Kijelentettem, ha 1959 őszéig változás nem történik, akkor október 1-jétől csoportonként megkezdjük a tanítást. Ugyanitt mondtam azt is, hogy aki teheti, a fentiek miatt költözzön fel Budapestre. A felköltözések részükről, mint vallottam, megtörténtek és a kizárt hallgatók számára az elhelyezkedéshez, a lakásszerzéshez a vallott módon segítséget nyújtottam. A Központi Szemináriumtól kizárt és az irányításom alatt állt kispapok 4 csoportot alkottak. Egy-egy évfolyam képezett egy-egy csoportot. Az én kezdeményezésemre történt a csoportokban való tanulás és a csoportok megszervezése. A csoporttagok egymással, valamint csoportjuk vezetőjével álltak kapcsolatban. Közvetlen kapcsolat volt köztem és a csoportvezetők között és számos csoporttag között is. A csoportok élére egy-egy csoportvezetőt állítottam. A csoportvezetőket teljesen önállóan választottam ki, és kértem fel a csoportok vezetésére. Külön-külön, egyenként beszéltem a csoportvezetőknek választott személyekkel, és felkértem őket arra, hogy a kizárási idő ne vesszen el, hogyha a visszavételükre esetleg nem kerül sor, akkor is van a teológia elvégzésére és pappá szentelésükre lehetőség. Az általam felkért személyek a megbízást vállalták, majd 1959 szeptemberében Hrotkó Géza Budapest IX. Tolbuchin krt. 10. sz. alatti lakásán részükre összejövetelt szerveztem, ahol együttesen megbeszéltük a tantervet és az oktatás módját. Az összejövetelen rajtam kívül jelen volt: Liptay György, Rédly Elemér, Schimner József és Nagy Imre. Itt közöltem még a megjelentekkel, hogy anyagi ellenszolgáltatást fogok részükre nyújtani a lehetőségekhez mérten. Ezt követően indult meg az oktatás. Az egész szervezetnek én voltam az irányítója, míg Rédly Elemér, Liptay György, Nagy Imre és Schimner József mint oktatók, továbbá Petruch Antal és dr. Mócsy Imre, dr. Bálint József mint vizsgáztatók álltak velünk kapcsolatban. Liptay György az oktatás mellett részt vett a vizsgáztatásban is. ... A vizsgáztatók*

---

<sup>15</sup> Balogh Margit - Gergely Jenő: Egyházak az újkori Magyarországon Budapest 1996. História MTA Történettudományi Intézete 41. o.

1960 szeptemberének első napjaiban Rédly Elemérnek átadták a vizsgáztatott személyek osztályzatait, amelyeket Liptay György és Rózsavölgyi László továbbítottak az érintett püspökök felé.”<sup>16</sup>

A titkos szeminárium előadói gárdájának megszervezése nem volt könnyű. Tabódy erről így emlékezik meg önéletrajzi vallomásában: „Kezdet kezdetén elhatároztam, ha egyszer létrejön a szeminárium, azt nemzetközi tekintélyű professzorok vezessék. Könyörögtem Bánk József és Cserháti József teológiai tanároknak – később püspököknek –, hogy vizsgáztassanak, vagy legalább ismerjék el a vizsgákat. Sajnos, nem merték vállalni!”<sup>17</sup>

Nem volt könnyű a papszentelésre vállalkozó püspököt találni, hiszen, aki titokban más ordinárius teológusát szenteli fel, megsérti az egyházi jogszokást és az állam szemében illegális, törvénytelen cselekedetet hajt végre. Tabódy erről néhány mondatban szomorúan emlékezik meg: „a gond elsősorban kurzustársaimmal volt, akik már diakónussá lettek szentelve. Jogilag nagyon nehéz az egyik egyházmegye diakónusát egy másik helyen pappá szentelni. Ehhez külön kértük a pápa hozzájárulását, s ő a bécsi nunciuson keresztül üzent nekünk: tegyünk belátásunk szerint.”<sup>18</sup>

Az illegálisan végzett szeminaristák felszentelését Endrey Mihály ideiglenes esztergomi adminisztrátor felhatalmazása alapján Zadravetz István egykori tábori püspök vállalta. Az ő személye szálla volt a pártállam szemében, hiszen a Horthy-rendszer alatt a tábori püspök tisztségét töltötte be. Tabódy értékelése szerint: „arról megfélekedeznek kritikussai, hogy isteni küldetést töltött be évtizedeken keresztül. Nélküle nagyon sokan nem lehettek volna pappá Magyarországon. A magyar egyház és a magyar katolicizmus nagyon sokat köszönhet neki.”<sup>19</sup>

Zadravetz István tettekeszségében bizonyosan szerepe van előéletének, s annak is, hogy jó barátja volt Tabódy István édesapjának, ezért engedett a rábeszélésnek.<sup>20</sup>

Zadravetz István néhány esetben végzett illegális szentelést. 1960. március 19-én Horváth Józsefet, Kelényi Tibort, Kiss Dénest, Nikovitz Antalt, Nyiredi Istvánt, Takács Jánost, Virág Józsefet, Somogyi Sándort, Ruszina Vilmost, 1960. április 2-án Adriányi Gábort, Bán Zoltánt, Lőrincz Sándort, Medveczki Lajost, Orbán Jánost, Rózsa Istvánt, Szakál Antalt, Tóth Lászlót szenteli pappá.<sup>21</sup>

Az 1960. március 19-én felszenteltek mind esztergomi egyházmegyések voltak, mert semmiféle végleges egyházmegyei lekötöttségük nem volt.<sup>22</sup> Értendő ezalatt, hogy Endrey Mihály óvatosságból saját hatáskörén belül biztosította a felszenteltek papi működését, nem akarván más

<sup>16</sup> ÁSZTL, Jegyzőkönyv Tabódy kihallgatásáról Nysz.: 0-11522/4 203. 204. 249. o.

<sup>17</sup> Elmer István: Börtönkereszt. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközössége Budapest 1994. 117. o.

<sup>18</sup> Uo. 118. o.

<sup>19</sup> Uo. 119. o.

<sup>20</sup> Uo. 118. o.

<sup>21</sup> ÁSZTL, Tabódy kihallgatási jegyzőkönyve Nysz.: 11522/4 203. o.

<sup>22</sup> Uo.

ordináriusok hatáskörébe beavatkozni. A veszélyes feladatra vállalkozott Papp Kálmán győri püspök is, aki 1959 júniusában Szabó Kornélt, Shvoy Lajos székesfehérvári püspök, aki 1959 decemberében Tóth Balázst szentelte fel. Szabó Imre segédpüspök 1959. november 30-án Arató Lászlót, Mádi Györgyöt és Szegedi Lászlót szentelte fel. Ugyancsak ő szentelte fel 1959 decemberében Krichenbaum Józsefet, Rubint Ferencet és Székely Tibor esztergomi egyházmegyei papokat.<sup>23</sup>

Juhász Józsefet március 19-én kellett volna pappá szentelni, de ő a szentelés időpontjában nem jelent meg, később ismeretlen módon őt is pappá szentelték. 1959. augusztus 24-én Bohán Bélát szentelték fel.<sup>24</sup>

Az illegális szeminárium és a papszentelések bonyolult rendszerét építette ki Tabódy István. A politikai rendőrség pontosan felmérte az illegális mozgalom legfontosabb szerveződési pontjait, és ennek alapján rendelte el 1960. december 29-én azt a házkutatási sorozatot, amelynek során a mozgalom minden lényeges jellemzőjét felderítette, és a későbbiek során a kihallgatásokat a talált anyagok alapján az állam érdekeinek megfelelően irányítani tudták.<sup>25</sup>

Az illegális szemináriumok, papszentelések megszervezése, összefogása óriási szervezőmunkát követelt. Tabódy István emellett rendőri felügyelet alatt állt, 6 ügynök figyelte. A Norbert és Keresztesi fedőnevű ügynökök a II/B alosztály, a Lackovics Dudai fn a II/A alosztály, a Fekete fn ügynök a Fehér megyei Politikai Nyomozó Osztály, a Dénes István fn, és a Hívó fn ügynökök ugyancsak a Fehérvári Politikai Nyomozó Osztály számára dolgoztak.<sup>26</sup>

Tabódy a magyar katolikus egyház különleges alakjává nőtte ki magát, amelynek megvannak a maga előzményei, s amelyet maga a kor is magyaráz. Shvoy Lajosnak nagy szerepe van abban, hogy a magyar katolikus egyház a Központi Szeminárium és a papi utánpótlás biztosításának kérdésében eredményesen tudta felvenni a harcot a Kádár-rendszer diktatúrájával szemben. Shvoy Lajos is fontosnak tartja, hogy Tabódyról néhány szóval megemlékezzen önéletrajzában: *„Tabódy István teológus visszavételét kérte a teológiára, de az ÁEH azt nem engedélyezte. Erre Tabódy a miniszterelnökhöz írt egy folyamodványt, amelyben leírja, hogy a bíróság felmentette az első tárgyaláskor, de az ávósok elfogták és 4 és fél évet internálásban töltött, miközben a leggyalázatosabban megkínózták. Óraszám függött talpánál felakasztva, fejjel lefelé, hétszámra feküdt gúzsba kötve az ajtó mellett, ahol minden bejövő ávós belérúgott. Ő mindezt megbocsájtja. Négy évig dolgozott a recski kőbányában kényszermunkán.*

---

<sup>23</sup> ÁSZTL, Tabódy kihallgatási jegyzőkönyve Nysz.:11522/4 202. o.

<sup>24</sup> Uo. 203. o.

<sup>25</sup> ÁSZTL, Javaslat Budapest 1960. dec. 29. „Kizártak” fn ügyben operáció végrehajtására Nysz.:0-11522/3 5-9.o.

<sup>26</sup> ÁSZTL, Jelentés Tabódyról Nysz.: 0-11522/4 88.o.

*Kiszabadulva barátai - akikkel együtt volt Recsken, és akik visszakapták állásukat - neki is fényes helyeket kínáltak fel, de neki papi hivatása van, kéri, hogy a teológián tovább tanulhasson.”<sup>27</sup>*

Tabódy Shvoy Lajos támogatásával a Központi Szemináriumba visszavették. Az ügynöki jellemzések Tabódy „negatív” jellemvonásait emelik ki, hiszen cél, hogy mint a népi demokrácia veszélyes ellenségét mutassák be.

Tabódy tehát az internálótáborokban kamatoztatta egykori hivatását, a katonai akadémián tanultakat is: konspiratív módon mozgatni, irányítani a környezetében megfordulókat. Ez is indokolja Shvoy Lajos iránta táplált bizalmát.

Tabódy István szervező és irányító munkája nélkül az illegális szeminárium nem működött volna. Az illegális mozgalom működéséhez azonban közkatonák, végrehajtó egyéniségek is szükségesek. A rendelkezésre álló nyomozati anyag azt bizonyítja, hogy Tabódy leghűségesebb és legkitartóbb segítőtársa Rédly Elemér végezte azt az aprómunkát, amely nélkül összefogni, irányítani a jelentős létszámú illegális szervezetet nem lehetett. Az országos házkutatási és letartóztatási hullám 1959 februárjában Rédly Elemért is elérte, s a házkutatás során nála és szüleinél talált bizonyítékok, dokumentumok alapján lehet következtetni arra, hogy az illegális mozgalomban részt vevők nagyon tudatosan készültek jövőendő hivatásukra. Többet láttak ebben hitük és egyházuk szolgálatánál, hogy az üldözött, az önmagával küszködő és ellenségeivel harcoló egyház számára egy esetleges rendszerváltás esetén olyan papokra lesz szükség, akik ország-világ előtt reprezentálják a katolikus egyház harci szellemét, akik tisztán és becsületesen tudják képviselni a magyar katolikus egyházat a megújítás szándékával.

---

<sup>27</sup> Shvoy Lajos:i.m. 126. o.